

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

САРА БЕРНХАРДОВА.

(Наставак.)

То мишљење потврђује и сам писац Дима, када о њеној Маргити вели ово:

„Il n'y a pas eu un conseil à lui donner, pas une observation à lui faire, c' est au point qu' après lui avoir vu jouer le rôle de cette façon; je me demande si ce n' est pas elle qui la écrit. Une pareille artiste n' est plus une interprète, c' est un collaborateur.“

(Нисам имао ништа да јој кажем, нити да јој што приметим. Када сам видео, како она приказује ту улогу, питао сам себе самог, да ли није она сама написала ту улогу? Таква уметница није више наш тумач, него наш сарадник.)

Треба ли већег признања и хвале Сари од ових речи пишчевих?

И заиста, Сара не само да изводи замисли песникове, него још и допуњује песника тамо, где то треба.

У почетку драме видимо је како живује као у неком забораву. Заборавила је и на себе и на цео свет. Она се смеши, осмејкује. А Сара уме да се смеши. По лицу јој се разлива благост и доброта, а зуби, као два низа бисера, провирују несташно из румених јој устаца. Причају јој, да је воли Арманд свом страшћу своје млађахне, своје прве љубави. Она слуша речи, али им још не разуме смисла. Љубав је за њу нешто ново, необично. Она погледа све дубље и дубље у армандове очи, и, мало по мало, у њима налази сву срећу своју. Напушта цео свет и одлази на село, да са својим Армандом ужива срећу своју. Ту срећу, то задвољство душе своје износи на видик необичним чаром. Кад је тако гледаш, обузима те нека радост и весеље. У сред њихове среће долази армандов отац, као гром из ведра неба. Маргита мора да се одрече свога Арманда, па наставља свој пређашњи живот. Болест наваљује на њу и она умире у наручју свога Арманда, који јој се

враћа, кад дозна, да је Маргита само његовом оцу принела жртву, када га је у сред среће њихове оставила.

Сара је у тој улози својој изнела сву богату ризицу свога реткога глумачкога дара. Велика је, недомашна је била како у својој љубавној срећи, тако и у својој голомој тузи, очајању. Њено претворно смејање, њен загушени плач, који хоће да јој прекине говор, када оставља свога Арманда — махом потресу душу. При растанку с њиме види се на њој, да му хоће нешто да каже. Видиш како прибира мисли, али јој не пада на памет ни једна једина реч. А и нема те речи, која би могла тако јасно, тако речито, тако разумљиво исказати нему јој тугу за уништеним животом душе њезине, нема тих речи, које би могле описати њену нему тугу за несталим светлим сновима њезиним о будућности, и неми ужас од тужне, жалосне јаве.

Па како је дивна у призору с армандовим оцем. Она га слуша пажљиво. На лицу јој се види, какви је кад осећаји савлађују. Очи јој тужно, невесело гледају око себе, као да траже од негуда помоћи тешком јаду њеном. Брани себе и срећу своју, али је глас већ издаје. Од уздисаја испрекиданим јецањем прати речи армандовог оца, а кад дође до тога, да се одрече Арманда, среће своје, живота свога, глас јој загушују сузе.

Па како природно умире. Устаје из постеље и узима у руке огледало. Неко време држи га у рукама. Не сме да погледа у њега. На један пут се осмели, баци поглед у огледало и уплашена испушта га из руке. Страх јој је од себе саме. Од страха не може више ни уста да склопи. Страх јој се огледа на лицу, страва јој спада цело тело.

Види, да за њу нема лека, па се мирно предаје судбини својој. Душа јој се још бори са увехлим телом њезиним. Једино повратак њенога Арманда даје јој нешто мало снаге. Она му полети, пада му на груди и грли га грчевито. Опет је сретна, задовољна. Благе, покајне речи армандове враћају јој живот. Али то не траје за дуго. Глас јој је све слабији и слабији. Говори све тише и тише. То и није више говор, него шапат, којим душа збори души. Чисто те језа пролази, када јој чујеш глас, како тихо, нечујно, као да долази с онога света, изговара ове последње своје речи: „Je ne souffre plus. On dirait que la vie rentre en moi... J' éprouve un bien-être que je n' ai jamais éprouvé... Mais je vais vivre!.. Ah! que je me sens bien!“

(Ја не патим више. Као да ми се враћа живот... Ја се нисам никад до сада тако добро осећала... Ја ћу да живим!... Ох, ала ми је добро!)

После тих речи занем, занесе се. извије се из наручја армандова и пада о тле мртва.

Права, бледа, мирна, узвишена, покајна слика смрти!

У свима тима душевним потресима и преким насилним променама различитих осећаја Сара нигде не греши ни против природе, ни против лепоте, ни против уметности. Игра јој је живахна и страсна, али опет за то племенита и уметничка; природна и истинита, па опет уметничким духом задахнута. Она са свим просто, па опет разнолико и занимљиво износи пред наше очи цео живот Маргите девојке, тако, да нас њен начин приказа маргитине страсти и њеног страдања потреса, а уметност њезина очарава.

III.

Федра је била друга улога, у којој сам гледао Сару Бернхардову.

Морам признати, да сам једва дочекао вече, да је видим у тој улози, једно с тога, што сам и сам мислио, да по својој физичној снази није дорасла том задатку, а друго и за то, што су зли језици говорили, да она није смела ту улогу одиграти у Бечу од страха волтеркина.

Мило ми је, што могу изрећи, да сам се делимице преварио у свом мишљењу, а држим, да су тако исто прошли и опадачи сарини, јер се зна, да је Сара делија-девојка, која се не боји никога до Бога јединога.

Као што ће многим познато бити, Федра се представља у француском позоришту (Théâtre français) онако исто, као што се представљала пре двеста година, када је сам писац Расин поучавао глумицу, која је ту улогу први пут одиграла.

То предање иде тамо од колена на колена.

Тога предања држала се и сама Рашелка.

Ја сам једва чекао, да видим, да ли ће се и на сариној игри опазити трагови тога предања. Осим тога желео сам видети, како ће Сара, та раг excellence уметница за модерне француске драме, одговорити своје задатку у трагедији, у којој је главна ствар жестока борба страсти, и у којој катастрофа не произлази из судара трагичких карактера.

И Сара је у опште приказала Федру по том предању, али подробности те улоге изводила је на свој, особити начин.

У души расинове Федре боре се две противности: страсна, грешна љубав према својем пасторку Хиполиту и очајно кајање.

Сара је те две противности доследно извела од почетка до краја. Судар тих противности види смо, осећали смо у свој њиховој грозovitости у целом говору, у свима покретима њезиним.

Сара приказује Федру у првој чини као жену, која од тешке љубави чезне, гине, вене за Хиполитом. Види се на њој, да јој душу море љубавне муке. Неисказана жалост огледа се у њеном погледу и гласу. Чисто је нестаје од великог жара унутрашње ватре. Њено бледо лице, њене очи, које неком необичном ватром севају, њено изнурено тело — све то чини од ње праву сенку смрти. Па кад још проговори тужним, жалосним гласом:

„N'allons point plus avant. Demeurons, chère Oenone. Je ne me soutiens plus; ma force m' abandonne: Mes yeux sont éblouis du jour que je revois, Et mes genoux tremblants se dérobent sous moi.“

(Да не идемо даље! Стан'мо, драга Еноно! Једва се држим; снага ме оставља. Очи ми бљеште од сунца, које опет гледам. Ноге ми дрхћу, колена клецају.)

тебе пролазе мрави, а кад заврши:

„Soleil! je te viens voir pour la dernière fois!“

(Ох, сунце, тебе гледам сада последњи пут!) тебе спопада гроза и сав претрнеш од главе до

пете, јер пред собом гледаш жену патницу, којој су избројани дани јадног јој живота.

Глас, израз јој на лицу наговешћује, да осећа да за њу нема спаса. Говори, као да пева пе-

сму о некој тајној, забрањеној љубави, која се не може исказати обичним речима. Само овде онде пробија пламен те страсне љубави, која је упропашћује.

(Наставиће се.)

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Човек без предрасуде“, историјска шаљива игра у 5 чинова, написао Сахер-Мазох, превео Ђ. М.)

Апсолутизам, поквареност у вишим и највишим слојевима и необуздани језуитизам отео је био јако маха у 18. веку у свима европским државама. У другој половини 18. века у Аустрији владаше Марија Терезија са савладаром сином Јосифом. Језуите је царица добро примала и штитила их. Осим тога дворкиње и дворани не служиле никоме за моралан пример. За лепшу илустрацију нека послужи, по овој шаљивој игри, како се дворкиње — двороправитељка, љубе са исповедником језуитом без стида и срама. Све ово није се допало многим, па се нашао чак и човек изображен и слободна духа, те се усудио да оснује лист, да у њему напада на језуите, на неморалну околину царичину и на владу јој неограничену.

Човек тај био је Соненфелс. Но и његови се непријатељи сложише, да га царици представе као бунтовника и велеиздајника, да му тиме осујете издавање горњег листа, а уједно, да га се на леп начин отресе. У то се доба већ раширила и фрамасонска секта и почела радити у другом правцу, а не у ономе, ради чега су се удружили први фрамасони. Соненфелс је био члан и тога друштва. И ови су ишли против језуита и против неморалности, а још више, кад и син и муж царичин ступише у друштво им. Фрамасони су исто, што и Freimaurer-и. Име је од енглескога Free-Mason.

У овој глауми се износи борба језуите и дворкиња са једне стране, а „човека без предрасуде“ и фрамасона с друге стране. Вешто је представљен језуитски некарактеран карактер, а уједно и њихов јак утицај на Марију Терезију. Јасна је намера и смер човека без предрасуде, али нешто непотпуно нам изгледају фрамасони. Можда је то баш због тога, што они скоро ни данас немају одређена правца. Склоп је глауми доста добро изведен, али заплет је слаб, па сигурно је због тога и онај неочекивани свршетак. Марија је под утицајем језуите исповедника, и гони Соненфелса, а овамо, кад је језуита доведе до ложе фрамасонске, где затекне и сина и мужа — она окреће други крај: мири се са сином и мужем и Соненфелсу прашта, па, шта више, благосиља му брак са дворкињом Елизом. Не налазимо, да је ово оправдано, не бар из онога, што се у глауми дотле навело. Да царица промене мишљење, треба јачих разлога.

Приказана је ова глаума у нас први пут 12. децембра

и можемо рећи на задовољство публично. Гђа Ружићка извела је Марију Терезију у многим моментима, као што приличи оштрој владарици и великоме положају јој; само се неки моменти нису слагали са Маријиним строгим наравима. Тако н. пр. могла је мало више пажње поклањати језуиту, кад га и онако слуша. Остале женске: гђца Поповићева и Л. Хаџићева и гђа Рајковићка учиниле су, што су боље могле, те је и са њихове стране представа добро испала.

Г. Ружић као уредник и усталац за бољим и сретнијим држављанским животом, био је добар; али као љубавник и као човек без предрасуде био нам је више љубавник, него што би му допуштала његова узвишена намера. Он с достојанством брани правац листу своје и лиот сам; не боји се царици рећи у очи оно, што јој зацело не годи, а пред дворкињом је тако „снисходителан.“ Госп. Ружићу служи зацело на част, што уме из једне крајности прећи у другу, — само што ова улога то не допушта Госп. Димитријевић је изгледао лепо као цар, па се и понашао добро. Не треба само да заборави, да је цар зависан од Марије и да је скоро по њеној милости у двору, те се у опште мора њојзи више умиљавати, а особито онда, кад га ухвати, да је крив. Г. Динићу канда ће доброћи од руке љубавне и младе улоге. У целини је био добар. Љубавна жара и милости показао је доста, али је мало сувише равнодушан био, кад је дознао, да се више никад неће моћи састати са Елизом, у коју је тако заљубљен. У сцени кад онако смело брани Соненфелса од матере, издао га је мало глас, али је ипак ватрено представио младога царевића, будућег реформатора и у држави и у цркви. Г. Добриновић, био је добар, само је местимиче и то с почетка, мало претеривао. Његово смешење на многим местима издавало га је да је језуита од финије врсте, т. ј. да није баш онако, како говори. Као развадан језуита био је ванредно добар. Т. Јовановић и г. Станојевић су према улогама и приказивали. Код г. Јовановића примећујемо, да се маскира нешто необично: многим женскиаа није леп. Можда то ради из пасије!

Спомињемо још, да је руво одговарало и месту, на коме се збива ова шаљива игра, и личностима, које су у игри ангажоване.

М.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

20. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 15.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 19. ДЕЦЕМБРА 1881.

С НОВОМ ПОДЕЛОМ УЛОГА ПРВИ ПУТ:

МЛЕТАЧКИ ТРГОВАЦ.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО В. ШЕКСПИР, ПРЕВЕО ЈОВАН ПЕТРОВИЋ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО А. ХАЦИЋ.

(Овај је превод добио расписану награду од позоришног одбора у Загребу.)

О С О Б Е:

Дужде од Млетака	Лукић.
Марокански кнежевић	Станојевић.
Арагонски кнежевић	*
Антонио, млетачки трговац	Р. Поповић.
Басанио, његов пријатељ	Димитријевић.
Соланио	Рашић.
Соларино } пријатељи антонијеви	Милосављевић.
Грацијано }	Динић.
Лоренцо, љубавник ђесикин	Банковић.
Шајлок, чивутин	Ружић.
Тубал, чивутин, пријатељ му	В. Поповић.
Ланцелот Гобо, слуга шајлоков	Добриниовић.
Стари Гобо, ојац му	Јовановић.
Порција, богата наследница	М. Рајковићка.
Нериса, њена пријатељица	Б. Хаџићева.
Ђесика, шајлокова кћи	Д. Адамовићева.

Млетачки сенатори, чиновници судбеног двора, слуге и пратиоци.

Збива се час у Млецима, час у Белмонту у порцијиним дворима.

У недељу 20. децембра: „ЦИГЛАНИН“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем и играњем, написао Е. Сиглигетија, посрбио Ј. М. Шимић, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Милчинског.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.